

PREZENTĂRI DE CARTE, RECENZII

Serghej Karmanski, *Donja Branjevina: A Neolithic
Settlement near Deronje in the Vojvodina (Serbia).*

Società per la preistoria e protoistoria della regione Friuli-
Venezia Giulia, Quaderno-10, 2005, Trieste. ISSN 1124-
156X, 309 pagini, 20 tabele, 46 figuri, 211 planșe.

Poate nici un alt nume nu a fost atât de des amintit în literatura de specialitate din ultimele decenii ca și cel al toponimului Donja Branjevina unde, acum 40 de ani, au fost descoperite primele fragmente ceramice care, alături de cele de la Gura Baciului din Transilvania, au schimbat substanțial concepțiile noastre privitoare la începuturile neoliticului timpuriu din zona dunăreană. Acest nume este indisolubil legat de un altul, acel al lui Serghej Karmanski, un arheolog amator care prin strădaniile sale de o viață a scos din anonimatul mileniilor un sit de o importanță capitală pentru cultura Starčevo-Criș.

Lucrarea de față este o bine venită restituire a rezultatelor muncii de peste 35 de ani a autorului, poate pe nedrept marginalizat de breasla arheologilor profesioniști, care a găsit sprijin din partea a două personalități ale cercetării neoliticului sud-est european, profesorii Paolo Biagi (Veneția) și János Makkay (Budapesta). Primul dintre ei, Paolo Biagi a făcut toate demersurile necesare pentru traducerea și publicarea manuscrisului care a fost completat cu alte informații desprinse din alte însemnări ale autorului.

Cartea are șaisprezece părți structurate astfel : 1, În locul unei introduceri; 2, Localizarea sitului; 3, Săpăturile; 4, Descoperirile; 5, Simboluri, amulete și alte obiecte; 6, Ceramica; 7, Ustensilele de pescuit; 8, Unelte de os și armeXX ; 9, Utilajul litic șlefuit, redactat de Dragana Antonović; 10, Utilajul litic cioplit, autor J. Šarić; 11. Ceramica; 12, Structuri de locuințe; 13, Jucării și jocuri; 14, Morminte; 15, Cronologia; 16, Date noi oferite de săpături. La acestea se adaugă *Appendix*-ul 1 ce cuprinde analizele de sol făcute de N. Krstić și S. Dodiković și *Appendix*-ul 2 dedicat analizelor arheozoologice și semnat de S. Blažić.

În rândurile acestei prezentări de carte nu intenționăm să analizăm metodele de cercetare, interpretările stratigrafiei și nici concluziile care au fost desprinse pe baza materialelor descoperite, deoarece autorul nu mai

este în viață și nu ne mai poate răspunde. Ne-am propus doar să atragem atenția asupra unor idei care, prin modalitatea de abordare, ni s-au părut interesante și care se pot constitui în puncte de plecare ale unor studii.

Prezentând plastica în lut, autorul menționează figurina zoomorfă ce reprezintă un cerb (p. 39, fig. 30 a și pl. XL-XLI) care este decorată cu motive în zig-zag, meandre și incizii ce formează literele *M* și *W*. Decoruri similare apar și pe vase și statuete din neoliticul mijlociu și târziu fiind interpretate de mulți specialiști ca semne magice sau chiar o etapă incipientă de scriere. Această perpetuare, pe mai bine de două milenii, a acestei simbolistici magice deschide o nouă perspectivă asupra evoluțiilor comunităților neolitice, cu precădere în sfera transmiterii tradițiilor magice peste granițele a ceea ce, din punct de vedere arheologic, numim noi acum cultură. Totodată dăinuirea simbolurilor magice până în neoliticul târziu pune sub semnul întrebării concepția catastrofismului care, după unele opinii, ar caracteriza trecerile dintre diferite culturi și perioade ale neoliticului dunărean.

Din multitudinea de descoperiri publicate se detașează și trei piese de lut (p. 42) dintre care una reprezintă, cu siguranță, un cap de om (pl. XIX), piese ce au fost găsite pe fundul unei gropi ritualice pe care autorul o consideră legată de cultul fertilității. Dacă interpretarea dată contextului arheologic poate fi îmbunătățită este cert că aceste capete se leagă de cele descoperite la Gura Baciului și Lepenski Vir și marchează un palier cultural și cronologic bine definit situat la începuturile culturii Starčevo-Criș.

Una dintre cele mai interesante interpretări pe care Karmanski o dă pieselor de cult este în sfera labretelor (p. 43). Răspândite pe un spațiu geografic vast, din cele două Americi, Europa preistorică și până în Asia, labretele au fost interpretate atât ca amulete, bucranii sitilizate sau, pe baza unor analogii etnologice, ca amulete ce străpung buza. Argumentând că acestea din urmă au o formă phaliformă autorul consideră că labretele au fost folosite ca unelte *“for satisfying women or indicate man's virility is relating to human reproduction”*.

Ceramicii îi este consacrată o bună parte din spațiul monografiei. Aceasta este prezentată pe grupe stilistice: ceramica monocromă, pictura cu alb a grupului Donja Branjevina, pictura cu alb și cea realizată cu negru și roșu a culturii Starčevo (p. 47-48). Referitor la ceramica pictată a grupului Donja Branjevina, autorul consideră că aceasta nu caracterizează cel mai timpuriu nivel din așezare (III) ci numai nivelul intermediar (II), acreditând astfel ideea prezenței unei etape Monocrom care ar fi situată cronologic înaintea orizontului ce a intrat în literatura de specialitate drept Donja Branjevina-Gura Baciului I-Cârcea-Ocna Sibiului I. Această

idee este subliniată și în paginile 65-66 unde autorul precizează întreaga secvență culturală a sitului.

Cronologia internă a așezării și plasarea sa în contextul sud-est european este dezbătută la pagina 71 și sintetizată în figura 45. Datele radiocarbon necalibrate arată un palier temporal cuprins între 7155 ± 50 BP și 6775 ± 60 BP.

Lucrarea este completată de analizele Dragăi Antonović, un reputat specialist în domeniul utilajului litic, care sintetizează rezultatele studierii uneltelor de piatră șlefuită (p. 49-57). La scara întregului material, autoarea remarcă lipsa unei diferențe majore în evoluția varietății materiilor prime și precizează că aria de proveniență a acestora se plasează atât în centru Serbiei cât și în Munții Carpați, fapt ce demonstrează anvergura și constanța schimburilor culturale și de materii prime la începutul neoliticului. Tot în sfera uneltelor de piatră, J. Šarić prezintă utilajul cioplit (p. 57-65) și remarcă atât pronunțatul caracter microlitic al acestuia cât și utilizarea lamelor și gratoarelor în concordanță cu îndeletnicirile preponderent agrare ale comunității de la.

Monografia se încheie cu analizele efectuate de Svetlana Blažić asupra oaselor de animale din nivelul Starčevo clasic (p. 74-76). Studiul arată un procentaj de 66,36 % a animalelor domestice și, în rândul acestora, 74,62 % este ocupat de ovicaprine.

Textul este însoțit de 46 de figuri și 211 planșe color și alb-negru care oferă cititorului, în condiții grafice și de tipar deosebite, materialele descoperite.

În final apreciem apariția acestei cărți drept un instrument de lucru util și necesar care introduce în circuitul științific, într-o manieră exhaustivă, descoperirile de la Donja Branjevina, — o deosebită importanță pentru cunoașterea neoliticului timpuriu din Balcani.

Florin Drașovean

Muzeul Banatului, P-ța Huniade nr. 1

RO- 300002 Timișoara, România

E-mail: fdrasovean2000@yahoo.com